

સત્સંગ પ્રદીપ

SATSANG PRADEEP

દર મહીનાની ૨૨મી તારીખે નડીઆદથી પ્રકાશિત થતું
શ્રી સ્વામિનારાયણ સત્સંગ સેવા મંડળનું માસીક મુખપત્ર

Published from Nadiad on 22nd of every Month
Monthly Publication of Shree Swaminarayan Satsang Seva Mandal

વર્ષ : ૬
Year : 6

● ૨૨ - માર્ચ - ૨૦૨૨
● 22 - MARCH - 2022

● અંક : ૧૧
● Issue : 11

આજીવન લવાજમ		સત્સંગ પ્રદીપ		
દેશમાં	રૂા. ૨૫૦-૦૦	વર્ષ : ૬	અનુક્રમણિકા	અંક : ૧૧
છૂટક નકલ	રૂા. ૫-૦૦			
		ક્રમ	લેખ તથા લેખક	પૃષ્ઠ
<p>“સત્સંગ પ્રદીપ” માં આજીવન લવાજમ, ભેટ, “શ્રી સ્વામિનારાયણ સત્સંગ સેવા મંડળ” ના નામે ડ્રાફ્ટ/ચેક તથા સરનામાં ફેરફાર અંગે નીચેના સરનામે મોકલવા વિનંતી. પંકજભાઈ ડી. ભટ્ટ ૩૦૪, સીલ્વર સ્કવેર એપાર્ટમેન્ટ, ૬૪, શ્રીનગર સોસાયટી, દિનેશમીલ રોડ, વડોદરા-૩૯૦૦૨૦. મો. : ૯૭૨૪૩૧૮૩૭૨</p>		૧. આજનો સુવિચાર		૩
		૨. અનુપમ અદ્વિતિય અને દિવ્ય "પર્વ મહોત્સવ" - અશ્વિનભાઈ બાબુભાઈ શાહ		૪
		૩. સદાચારયુક્ત જીવન - ઇશ્વરલાલ લાભશંકર પંડ્યા		૧૧
		૪. સંપૂર્ણ સત્સંગી - રમેશચંદ્ર લાભશંકર પંડ્યા		૧૭
<p>“સત્સંગ પ્રદીપ”માં લેખ મોકલવા માટે “તંત્રી”ને કાર્યાલયના સરનામે મોકલવા વિનંતી.</p>				
<p>નોંધ : સર્વે સભ્યો અને “સત્સંગ પ્રદીપ”ના ગ્રાહકોને જણાવવાનું કે ‘www.satsangsalila.com’ વેબસાઈટ ઉપર પણ ‘સત્સંગ પ્રદીપ’ દર માસે પ્રકાશિત કરવામાં આવશે.</p>				
<p>-: કાર્યાલયનું સરનામું :-</p> <p>‘ગુરૂકૃપા’, ઝઘડીયા પોળ, નાગરવાડા, નડિયાદ -૩૮૭૦૦૧.</p>				
વર્ષ : ૬ : અંક : ૧૧	૨૨-૩-૨૦૨૨	2	માર્ચ - ૨૦૨૨	સત્સંગ પ્રદીપ

શ્રી સ્વામિનારાયણો વિજયતેતરામ્ ! સેવામુક્તિશ્ચગમ્યતામ્ !

સત્સંગ પ્રદીપ

(ટ્રસ્ટ રજિ. નં. ખેડા એ/૨૧૯૭)

આદ્ય પ્રણેતા : પ. પૂ. મોટાભાઈશ્રી ઈશ્વરલાલ લા. પંડ્યા
માનદ્ તંત્રી : અશ્વિનભાઈ બાબુભાઈ શાહ

સં. ૨૦૭૮ ફાગણ ● કાર્યાલય : 'ગુરુકૃપા', અઘડીયા પોળ, નાગરવાડા, નડિયાદ-૩૮૭૦૦૧ ● માર્ચ - ૨૦૨૨ ● અંક : ૧૧

આજનો સુવિચાર

“.....પરમકૃપાળુ, સર્વ મંગળકારી પરમાત્મા શ્રીહરિ, શ્રી લક્ષ્મીનારાયણદેવ સર્વેશ્વર અને સર્વ નિયંતા છે. એ પોતાના આશ્રિતનું સર્વ પ્રકારે મંગળ કરે છે અને દુઃખ હરે છે. એમની પ્રસન્નતા અને નિષ્કારણ કૃપાથી મળેલા સુખના ઉપભોગમાં એ સુખકારી ભગવાનને આપણે ભૂલી જઈએ ત્યારે, કિંચિત્ દુઃખ આપી, આપણી એ ભૂલ પરમાત્મા સુધારી લે છે, માટે ચિંતા ન કરતાં, એ પરમાત્મા આપણી પાસે જ હંમેશા રહીને આપણું રક્ષણ કરે છે અને પોષણ કરે છે, અને આપણી ભૂલને લીધે આવેલ દુઃખ દૂર કરે છે એની પાકી ખાત્રી રાખશો, અને એ દેવનું મંગળકારી સ્મરણ કરતા રહેવાથી સુખ, શાંતિના સૂર્યની આડે આવેલ અશાંતિનું વાદળ દૂર થશે જ એમાં લેશ પણ શંકા રાખશો નહિ.....”

અનુપમ અદ્વિતિય અને દિવ્ય “પર્વ મહોત્સવ”

(૨૭/૨/૨૦૨૨ થી ૫/૩/૨૦૨૨)

ભગવાન સ્વામિનારાયણે અંતર્ધ્યાન થતા પહેલાં કરેલા ત્રણ સંકલ્પોમાંનો પહેલો સંકલ્પ જીવોના આત્મિક કલ્યાણ માટે મહામંદિરો તૈયાર કરાવી તેમાં પોતાના નરનારાયણ લક્ષ્મીનારાયણ આદિ સ્વરૂપો પધરાવવા કે જેથી ઉપાસના-ભક્તિમાર્ગમાં જીવો પ્રવર્તે. તદ્દનુસાર શ્રીહરિએ વિશ્વનું સૌ પ્રથમ શ્રી નરનારાયણદેવ મંદિર અમદાવાદ (શ્રીનગર) કાલુપુર ખાતે તૈયાર કરાવી સ્વહસ્તે શ્રી નરનારાયણદેવની સ્થાપના વિ. સં. ૧૮૭૮ શકાણ સુદ ૩ના રોજ કરી. આ ઐતિહાસિક પ્રસંગને સં. ૨૦૭૮ શકાણ સુદ ૩ એટલે કે ૫ માર્ચ ૨૦૨૨ના રોજ ૨૦૦ વર્ષ પુરાં થતા હોય અમદાવાદ શ્રી નરનારાયણદેવ દેશના પિઠાધિપતિ આચાર્ય શ્રી કૌશલેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજ તથા સમગ્ર ધર્મકુળે ભવ્ય રીતે ‘પર્વ’ ના નામે ઉજવવાનું નક્કી કર્યું. આ માટે આદિ આચાર્ય શ્રી અયોધ્યાપ્રસાદજી મહારાજે પધારાવેલ ધર્મકુળના કુળદેવ પ્રતાપી હરિદાસ પ્રભા હનુમાનજી પાસે આવેલી વિશાળ જગ્યા પસંદ કરી; પરંતુ છેલ્લા ૨ વર્ષથી ચાલતા કોરોના મહામારીના કપરા કાળમાં આ ઉત્સવ ઉજવાશે કે કેમ તે અંગે શંકા પ્રવર્તતી હતી. વળી સંપાદન કરેલ જગ્યામાં સેંકડો બાવળીયા વૃક્ષો ઉભા હતાં જેને હઠાવી જમીનને સમથળ કરવાને સમય માત્ર ૪૦-૪૫ દિવસ જેટલો હતો. આવા વિષમ કાળ અને પરિસ્થિતિમાં પ. પૂ. લાલજી મહારાજશ્રીની અધ્યક્ષતામાં હજારો યુવા ભાઈ બહેનો અને આબાલ વૃદ્ધો જોડાયા, અને ‘ન ભૂતો ન ભવિષ્યતિ’ એવું સુંદર સંકુલ તૈયાર થવા પામ્યું.

શ્રીજીમહારાજની હયાતિ કાળમાં જે ઉત્સાહ અને આનંદથી ઉત્સવો ઉજવાતા હતા તેવોજ ઉત્સાહ અને ઉમંગ આ ‘પર્વ’ નિમિત્તે સહુએ અનુભવ્યો.

આ ઉત્સવની અત્યંત મોટી વિશિષ્ટતા જોઈએ તો ભક્તચિંતામણીમાં આપણે ઘણા પરચા થતા જાણ્યા છે એવો મહા પરચો, સમગ્ર ભારત દેશને, પુરુષોત્તમ ભગવાન શ્રી નરનારાયણદેવે આપ્યો છે તેની સૌને પ્રતીતિ કરાવી. જે કોરોના કાળમાં જ્યારે આટલા બધા પ્રતિબંધો હતા તે સર્વે નીકળી જાય અને કોરોના કાળને, કાળના પણ મહાકાળ એવા ભરતખંડના રાજાએ કાઢ્યો. આનાથી બીજો મોટો પરચો કયો હોઈ શકે?

અહીં સંતો હરિભક્તો સૌનો કઠોર પરિશ્રમ અને પુરુષાર્થનો હેતુ કેવળ ભગવાનને રાજી કરવાનો હતો તો ભગવાનની પણ કૃપા થઈ અને પ. પૂ. લાલજી મહારાજ શ્રી વ્રજેન્દ્રપ્રસાદજીની રાહબરી નીચે મહામોટું ગ્રામિણ નગર તૈયાર કરી જંગલમાં મંગલનું સર્જન થયું. સંકુલનો પ્રવેશ દ્વાર અમદાવાદ કાળુપુર મંદિરના પ્રવેશ દ્વારની પ્રતિકૃતિરૂપે હતો જ્યારે સભામંડપ અમદાવાદ મંદિરના બાઈઓના હવેલી મંદિરની યાદ અપાવતો હતો. સમગ્ર સંકુલમાં સ્વયંસેવકો દ્વારા રખાતી સ્વચ્છતા વિશેષ ધ્યાન ખેંચતી હતી. ધાર્મિક, સામાજિક અને સાંસ્કૃતિક જાગૃતિ માટે નીચેના વિભાગોનું સૌના દર્શન અને જાણકારી માટે આયોજન કરવામાં આવેલું હતું :

(૧) ગ્રામ્યજીવનની અનુભૂતિ કરાવતી ગામડાની જીવંત આબેહૂબ “પ્રતિકૃતિ”

(૨) ગ્રંથ સૂચી (Library) : જેમાં અનેક દુર્લભ તસ્વીરો અને અત્યારે અપ્રાપ્ય એવા અનેક ગ્રંથો સહિત-તેની ત્યાંજ વાંચવાની સુવિધા હતી.

(૩) શ્રી નરનારાયણ દેવની જન્મગાથાનો ઇતિહાસ દર્શાવતી ફીલ્મ

વર્ષ : ૬ : અંક : ૧૧

૨૨-૩-૨૦૨૨

4

માર્ચ - ૨૦૨૨

સત્સંગ પ્રદીપ

(૪) શ્રી નગર દર્શન : જેમાં અમદાવાદમાં ભગવાન સ્વામિનારાયણની પ્રસાદીનાં સ્થળોનો-પ્રત્યક્ષ સ્થળ ઉપર જ હાજર હોઈએ એવો પ્રેક્ષકને અનુભવ કરાવતો- *Virtual Reality Show*

(૫) પ્રાકૃતિક ખેતી (*organic farming*)ના અપાર લાભ અને સરળતા દર્શાવતું નિર્દેશન (*Demonstration*)

(૬) “અંગ પ્રત્યારોપણ” અંગેની સમજ અને અંગ દાન કરવાનો અનુરોધ કરતો “અંગ પ્રત્યારોપણ અને દાન પ્રતિજ્ઞા કેમ્પ” આમાં હજારો હરિભક્તોએ મૃત્યુબાદ અંગદાનની લેખિત પ્રતિજ્ઞા કરી.

(૭) બ્લડ ડોનેશન કેમ્પ

(૮) પૌરાણિક-વૈદિક અહિંસક યજ્ઞો અને યજ્ઞ મંડપની યાદ અપાવતું ત્રણ દિવસના વૈદિક યજ્ઞનું - આયોજન

(૯) ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણ અને મુક્તોની મહાપૂજનું-કેવળ પ્રભુ પ્રીત્યર્થે આયોજન

(૧૦) સમગ્ર ગુજરાત રાજ્યમાં સૌ પ્રથમ યોજાયેલો ભવ્ય *Drone Show* જેમાં-ભગવાન સ્વામિનારાયણ તથા શ્રી નરનારાયણદેવ મંદિરનું આકૃતિ દર્શન-ખાસ પ્રસંશનીય હતા.

(૧૧) હસ્ત કલા પ્રદર્શન

(૧૨) સ.ગુ. વાસુદેવાનંદ વર્ણી રચિત “શ્રીમદ્ સત્સંગીભૂષણ” ગ્રંથનું કથા પારાયણ

કથા પારાયણ માટે આધુનિક સુવિધાવાળો ઘણો વિશાળ સભામંડપ બનાવ્યો હતો. પહેલેજ દિવસે મંડપ ખીચોખીચ ભરાઈ જવાથી તેને ૩૦ ટકા જેટલો વિસ્તારવામાં આવ્યો હતો. સદ. વાસુદેવાનંદ રચિત શ્રીમદ્ સત્સંગી ભૂષણનું સાપ્તાહિક પારાયણના વક્તાશ્રીઓ કાળુપુર મંદિરના મહંત શાસ્ત્રી સ્વામી શ્રી નિર્ગુણદાસજી તથા જેતલપુર મંદિરના મહંત સદ. સ્વામી શ્રી પુરુષોત્તમપ્રકાશદાસજી હતા જ્યારે સભાનું સફળ સંચાલન પ. પૂ. રામકૃષ્ણદાસજી એ પોતાની આગવી શૈલીમાં કર્યું હતું.

આ પર્વ દરમિયાન સમાજના વિવિધ ક્ષેત્રના અનેક મહાનુભાવો આમંત્રણથી તથા આમંત્રણ વગર પણ પોતાનો પ્રસંગ જાણીને પધાર્યા હતા. દેશદેશથી પધારેલા બ્રહ્મનિષ્ઠ સંતો, હરિભક્તો પધારી પોતાના મંતવ્યો અને આશિર્વચનો રજુ કર્યા હતાં. તેઓના મંતવ્યોનો એક જ સુર હતો કે “આવો મહોત્સવ અમે જોયો નથી.”

સમગ્ર ઉત્સવ દરમિયાન આવેલા લાખો હરિભક્તોને આદર પૂર્વક પ્રેમથી વિવિધ પ્રકારના ભોજનો જમાડીને તૃપ્ત કર્યા હતા.

ગુજરાત રાજ્યના માનનીય રાજ્યપાલ આચાર્ય શ્રી દેવવ્રતજીએ જણાવ્યું કે પોતાના કાર્યકાળના છેલ્લા અઢી વર્ષમાં થયેલ શ્રી સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયનો પરિચય તેઓને એટલો નજીક લાવ્યો છે કે હવે તેઓ પોતાને શ્રી સ્વામિનારાયણ પરિવારનો હિસ્સો માને છે.

ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણે ૨૦૦ વર્ષ પહેલાં ગુજરાતની ધરતીને પોતાનું કાર્યક્ષેત્ર બનાવ્યું અને પોતાના જીવનના વ્યવહાર અને ચિંતનથી અને શિક્ષાપત્રીના માધ્યમથી સંતોને જે ઉપદેશ આપ્યો અને સામાન્ય હરિભક્તોને જીવન જીવવાની જે કળા બતાવી તે માટે સંપૂર્ણ માનવતા તેઓની આભારી રહેશે.

આ સંપ્રદાયે હજારો મંદિરો તથા ગુરુકુળોનું નિર્માણ કરીને નવી પેઢીને શિક્ષા સંસ્કાર આપીને ભારતીય

જીવન મુલ્યોની જાળવણી દ્વારા યુવાનો માટે કામ કર્યું છે. સાથે સાથે સંતોએ પોતાના સંપર્કમાં આવેલા લોકોને નિર્વ્યસની બનાવ્યા છે, દારૂ, માંસાહાર વિ. અનેક પ્રકારના વ્યસનોથી દુર રાખ્યા છે તથા આહાર શુદ્ધિમાં જોડ્યા છે. જીવનનું મુલ્ય સમજાવતાં તેઓશ્રીએ કહ્યું કે માનવ જીવન માત્ર ખાવું, પીવું અને મોજમજા કરવા માટે નથી પણ મળેલ આ જીવનથી ધર્મ, અર્થ અને કામ કરતાં કરતાં ઇશ્વર પ્રાપ્તિ કરી લેવાની છે. જેણે શરીરમાં રહેલ આત્માને જાણ્યો અને તેમાં રહેલા પરમાત્માને જાણ્યા તેનું જીવન સફળ થઈ ગયું. આવી અધ્યાત્મસોય આવા સંત મહાત્માઓ તથા પંરપરાથી મળે છે. સર્વને મદદરૂપ થવાની વિચારધારા આવા પ્રકારના આયોજનથી મળે છે.

પ્રાકૃતિક ખેતીના પ્રયંડ હિમાયતી અને અભ્યાસી એવા રાજ્યપાલશ્રી દેવવ્રતજીએ હાલમાં ચાલતી રાયાચણિક ખેતી દ્વારા થતાં નુકશાન વર્ણવી તેની સામે પ્રાકૃતિક ખેતીથી થતા ફાયદા જણાવ્યા હતા, જેવા કે ઓછા ખર્ચમાં વધુ ગુણવત્તાવાળો પાક થવો, જમીનની ફળદ્રુપતા વધવી, ઉપજેલ પાકની વધુ મુલ્ય મળવી વિ.વિ.ની રૂપરેખા આપી હતી અને ખેડૂતોને પુરો સહકાર પુરો પાડવાની ખાત્રી આપી હતી.

આખરે તેઓશ્રીએ આપણે સૌ હળીમળીને સુખી કુટુંબ બનાવી સમાજને ઉન્નત બનાવી, રાષ્ટ્રને અભિવૃદ્ધિ કરી એક મહાન ભારતના નાગરિક બનવાની આશા સાથે સૌને ધન્યવાદ પાઠવ્યા હતા.

વિવિધ સંતોએ પાઠવેલા આશિર્વચનો તથા અંતરના ઉમળકાના ભાવવાહી પ્રવચનો પૈકી કેટલાકની નોંધ લઈએ :

પ. પૂ. સદ. શાસ્ત્રી સ્વામી શ્રી હરિકેશવદાસજી (ગાંધીનગર) એ આ મહોત્સવનો મહિમા સમજાવતાં કહ્યું આવો મહોત્સવ જ્યાં સંતો, હરિભક્તો, ધર્મકુળની ઉપસ્થિતિ હોય તેમાં કોઈ પાપી જીવ આવે અને તેને અંતકાળે આ મહોત્સવ પ્રસંગ કે સંતોની સ્મૃતિ થઈ આવે તો પણ તેનું કલ્યાણ થઈ જાય. આપણા સંતો ડંકો વગાડીને કહી ગયા કે ‘જેને જોઈએ તે આવો મોક્ષ માંગવા, તે ધર્મવંશીને દ્વાર’ ! નરનારાયણ દેવનો દરવાજો એ ધર્મવંશીનું દ્વાર છે.

પૂ. સ્વામીએ કહ્યું કે આવા મોટા ઉત્સવોમાં લાખો લોકો આવે છે; તેના ત્રણ પ્રકાર છે. સ્વામીએ તેના ૩ વિભાગ કર્યા : પહેલો વિભાગ ‘કમાઈને’ જાય છે. તેઓની ગુણગ્રાહક દ્રષ્ટિ હોય છે. અહીંની સગવડ, રસોડા નિરંતર કામ, સ્વચ્છતા, વિવિધ શિક્ષણજ્ઞાન વિ. જોઈ તેને અહીં અહીંપણું થયા કરે છે.

બીજો વિભાગના લોકો અહીં આવી સોફામાં બેસી નિંદર માણે છે, અને સારું ભોજન જમીને જાય છે, તેઓને ‘નહીં નફો નહીં નુકસાન’.

ત્રીજા વિભાગના લોકો અહીં આવીને ખોટજ ખોળતા હોય છે અને અભાવ અને અવગુણ લઈને જાય છે તેઓ ‘મોટી ખોટ નુકશાન’ કરીને જાય છે. માટે જેની દ્રષ્ટિમાં ખુબી શોધતાં આવડે એ સફળ અને જેની દ્રષ્ટિ ખામી શોધે, અભાવ લે એ નિષ્ફળ.

ભગવાનને મારી નાખવાના ઇરાદાથી અમદાવાદ ભદ્રના કિલ્લામાં પાણીના ટાંકા ઉપર ગોઠવેલી ગાદીનું કપટ સ્વામિનારાયણે છતું કર્યું ત્યારે તેમની સાથે આવેલા દંડી સ્વામી સુબાને શાપ દેવા તૈયાર થયા. ભગવાને સ્વામીને તેમ કરતાં અટકાવી કહ્યું કે પેશ્વાએ આપણને મારવા માટે આ ગાદી ગોઠવી તો આ ધરતી ઉપર આપણે જગતને તારવા માટે ગાદી ગોઠવીશું. આપણી નરનારાયણ દેવની આ ગાદી જગતના જીવોને તારવા માટે છે.

પૂ સ્વામીએ કહ્યું કે ભગવાનના ભક્ત માટે તો ભગવાનની ઇચ્છા એજ આપણું પ્રારબ્ધ. આપણે કોઈ કામમાં સફળ થઈએ તો સમજવાનું કે ભગવાનની કૃપા; અને કોઈ કામમાં નિષ્ફળતા મળે તો સમજવું કે ભગવાનની ઇચ્છા. ભગવાન સદાય સારું કરશે એ ભાવ રાખવો. શ્રીજીએ રામાનંદસ્વામી પાસેથી જે ગાદી સ્વિકારી એ ગાદી ઉપર આજ સાતમાં આચાર્ય મહારાજ શ્રી કૌશલેન્દ્રપ્રસાદજીના દર્શન થાય છે. આપણા અહોભાગ્ય છે કે સત્સંગમાં સત્યુગ ચાલે છે. માટે ખુશ રહેવું; નિયમ, નિશ્ચય, પક્ષ દ્રઢ રાખવાં. આ દેવ, આચાર્ય, સંતો અને આપણા સત્સંગીઓ આપણે એક કુટુંબ છીએ, એક બાપના દિકરા છીએ એ ભાવના રાખવી.

આવા ઉત્સવ, આવી અમુલ્ય તક જતી ન રહે એના માટે સાવધાન રહેવું. જીવ જ્યારે જન્મે છે ત્યારે શ્વાસ હોય છે પણ નામ હોતું નથી. (નામ તો પછી પડે છે). અને પછી જ્યારે એ દેહ મુકે છે ત્યારે નામ હોય છે પણ શ્વાસ હોતો નથી. તો નામ અને શ્વાસ એ બે સાથે હોય ત્યાં સુધી શુભ કાર્ય કરી લેવું. અત્યારે આપણા ઉપર કેવી કૃપા છે. કેવા દિવ્ય મહોત્સવનો લાભ મળે છે.

કચ્છભુજના મહંત સ્વામી સદ. શ્રી ધર્મનંદનદાસજી સ્વામીએ આપણા ભાગ્યની વાત કરતાં કહ્યું કે આ પ્રસંગ ઉજવવાનો આપણને આ મોકો મળ્યો છે. અનેક જન્મોના પુણ્ય ઉદય થાય ત્યારે આવો સત્સંગનો યોગ મળ્યો છે અને આવા આચાર્ય મહારાજ મળ્યા છે. આ યુગની અંદર આવો પ્રસંગ ઉજવાતો હોય ત્યારે ભગવાન સ્વામિનારાયણ અને તેમના અનેક અવતારો આવીને વિરાજમાન થઈને આપણને બધાને દર્શન આપતા હોય, તે આપણા અતિ મોટા ભાગ્ય છે. એમ માની કરીને આ સત્સંગમાં, આ પ્રસંગમાં જે કોઈ પણ નિષ્કામ ભાવથી નાની કે મોટી સેવા કરશે તે અક્ષરધામના અધિકારી થશે તેમાં કોઈ શંકા નથી. વળી આ સભાનાં જે કોઈ દર્શન કરશે, આચાર્ય મહારાજશ્રી તથા આ સંતોનાં દર્શન કરશે તો તેમનું પણ કલ્યાણ થવાનું જ છે. તેમાં કોઈ શંકાનું સ્થાન નથી, કારણ કે આવો યોગ મળવો એ કાંઈ સહેલી વાત નથી.

અમદાવાદ કાળુપુરના ભૂતપૂર્વ મહંત શાસ્ત્રી સ્વામી શ્રી હરિકૃષ્ણદાસજીએ ધર્મકુળનો મહિમા સમજાવતાં ઐતિહાસિક પ્રસંગ કહ્યો. સુરતમાં આચાર્ય મહારાજ શ્રી રઘુવીરજી મહારાજ સંતો સાથે પધાર્યા ત્યારે અરદેશર કોટવાલ દર્શને આવતા ત્યારે સભામાં પહેલા સદ. શ્રી ગોપાળાનંદ સ્વામીને દંડવત પ્રણામ કરતા અને તે પછી આચાર્યશ્રીને નમન કરતા. સ્વામીને આ ઠીક ન લાગ્યું. સ્વામીએ સભામાં તેમના એક સમાધિનિષ્ઠ શિષ્યને કેશવદાસને સમાધિ કરાવી. તે તો ત્રણ દિવસ સુધી સમાધિમાં શબવત્ પડી રહ્યા. અરદેશરે ગોપાળાનંદ સ્વામીને આ ભક્તને સમાધિમાંથી ઉઠાડવાની વિનંતી કરી, તો સ્વામીએ કહ્યું કે પોતે સમાધિ કરાવી જાણે છે, પણ સમાધિમાંથી ઉઠાડવાનું જાણતા નથી. એ તો આ શ્રીજીમહારાજનો દિકરો કરે તો થાય. આથી અરદેશરે આચાર્ય મહારાજને વિનંતી કરી. રઘુવીરજી મહારાજ ઉઠીને તેને કહ્યું કે કેશવદાસ ! જય સ્વામિનારાયણ ! ઉભા થાઓ !' આટલું કહેતાં જ તે તરત સમાધિમાંથી બહાર આવી ગયા ! ત્યારે અરદેશરજીને ધર્મવંશી આચાર્ય મહારાજનો મહિમા સમજાયો અને પોતાની ભુલ સુધારી આચાર્ય મહારાજશ્રીને પહેલા દંડવત પ્રણામ કરતા થઈ ગયા. આથી આપણે સૌએ ગાદીપતિ આચાર્ય મહારાજનું માહાત્મ્ય સારી રીતે સમજવું જ જોઈએ.

કથાના વક્તા અને કાળુપુર મંદિરના મહંત સદ. શ્રી નિર્ગુણદાસજી સ્વામીએ જણાવ્યું કે સત્સંગમાં ગૃહસ્થ અને ત્યાગી બન્ને વર્ગનો ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણ સાથે આધ્યાત્મિક તેમજ ભૌતિક સંબંધ રહેવો જોઈએ :

ગૃહસ્થ વર્ગ જે સાધુ પાસેથી પંચ વ્રતમાન લે તે સાધુ સંપ્રદાયના ધોરણ પ્રમાણેનો દિક્ષિત સાધુ હોવો જોઈએ, તથા પોતાના દેશના દેશવિભાગના લેખ મુજબ નિયુક્ત આચાર્ય મહારાજ પાસેથી શરણમંત્ર લઈને તેનો નિત્ય જાપ કરતો હોવો જોઈએ. આ ગૃહસ્થનો ભગવાન સાથે આધ્યાત્મિક સંબંધ થયો કહેવાય. ભગવાન સ્વામિનારાયણ સાથેના ભૌતિક સંબંધ થવા માટે પોતાની આવકનો દસમો કે વસમો ભાગ દેશવિભાગના લેખ મુજબ શ્રી નરનારાયણ દેવ-શ્રી લક્ષ્મીનારાયણ દેવને ધર્માદો અર્પણ કરે તે ગૃહસ્થનો ભગવાન સાથે ભૌતિક સંબંધ થયો કહેવાય.

એજ પ્રમાણે ત્યાગીઓએ પણ જે તે દેશના આચાર્યશ્રી પાસેથી ત્યાગી દીક્ષા લઈ અને ગુરુમંત્રનો જાપ કરતો હોય એ તેમનો ભગવાન સાથે આધ્યાત્મિક સંબંધ થયો કહેવાય. અને આચાર્યની સંમતિથી ગામડામાં ફરી ગૃહસ્થ હરિભક્તો પાસેથી ધર્માદો ઉઘરાવે અથવા ઉત્સવ સમૈયા પ્રસંગે ફાળો ઉઘરાવે અને તે સર્વ ઉપજનો ઉપયોગ શ્રી નરનારાયણ દેવ-શ્રી લક્ષ્મીનારાયણ દેવ સાથે સીધો સંબંધ હોય ત્યાંજ વાપરવો તે તેમનો ભગવાન સાથેનો ભૌતિક સંબંધ થયો કહેવાય.

જેમ દીવો થવા માટે ફેઝ અને ન્યુટ્રલ બન્ને જોડાયેલા હોય તો જ પ્રકાશ થાય, પણ આમાં જો એક છેડો પણ જોડાયેલ ન હોય તો પ્રકાશ ન થાય પણ અંધારૂ થઈ જાય તેમ થાય...

કથાના વક્તા અને જેતલપુર મંદિરના મહંત સ્વામી શ્રી પુરુષોત્તમપ્રકાશદાસજીએ જણાવ્યું કે શ્રીનરનારાયણ દેવના મંદિરની જગ્યા આપતો રાણી વિક્ટોરીઆની સહિ, કોર્ટની સહી અને વિલાયતના સિક્કાવાળી ‘યાવત્યંદ્ર દિવાકરો’ એવો દસ્તાવેજ પ. પૂ. શ્રી તેજેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજશ્રી પાસે આવેલો છે જે હવે પછી મ્યુઝીયમના મુખ્ય હોલ નં. ૮માં દર્શનાર્થે મુકાશે. આ જણાવવાના કારણમાં તેઓએ જણાવ્યું કે મારી અને તમારી શ્રદ્ધા અને આત્યંતિક હિત તે લેખ સાથે જોડાયેલ છે.

તેઓએ કહ્યું કે આ પર્વ આપણા જીવનનું સંભારણું છે, આપણા આત્માને જાગ્રત કરી દે એવો આ ‘પર્વ’ નો માહોલ છે. આપણો પરિવાર કોણ છે ? આપણી આસ્થાનું, તિલકનું મુળ કયું છે ? આપણી કંઠી અને મંત્રનું કેન્દ્ર કયું છે તે મૂળ સુધી પહોંચવા માટેનો આ ‘પર્વ’ મહોત્સવ છે. સમગ્ર ધર્મકુળ અત્રે અહિં આપણી વચ્ચે આવીને કહેવા માંગે છે કે આ આપણું મુળ છે, આ આપણી ગંગોત્રી છે. જેનું ભજન કરીએ છીએ તે તથા ધર્મકુળ, તેના દિક્ષિત સંતો, શાસ્ત્રો આપણી ગંગોત્રી છે.

અંગ્રેજ સરકારનો જે લેખ છે, આપણો દસ્તાવેજ છે, આપણો મંત્ર અને દેશવિભાગનો લેખ છે તે લેખ સાથે આ પરંપરાને સીધો સંબંધ છે. અહિંયા જે વાતો થશે તેનાથી આપણું પોષણ થશે. માટે વચનામૃત, સત્સંગી જીવન, ભક્તચિંતામણીની સાથે સાથે આ નાનકડા દેશવિભાગનો લેખ દરેક સત્સંગીના ઘરમાં હોવો જ જોઈએ અને વાંચવો જ જોઈએ.

માનવતા અને સદાચારના શિક્ષણ-પ્રદર્શન રૂપ આ ‘પર્વ’ મહોત્સવમાં-વ્યવસ્થાના ભાગરૂપે આવેલો તમામ પોલીસકર્મીઓનો મહોત્સવ પ્રતિનો પ્રતિભાવ આ મહોત્સવ વિષે ઘણું કહી જાય છે : “સામાન્ય રીતે પોલીસો તરફ ઘૃણા-અણગમીની દૃષ્ટિએ જ જોવામાં આવે છે. આ મહોત્સવમાં તો અમારી સાથે સંપૂર્ણ ‘માનવતાપૂર્ણ’ દૃષ્ટિ અને વ્યવહાર રાખવામાં આવ્યો છે. અમને પણ “માણસ” તરીકે ગણવામાં આવ્યા છે.

પ.પૂ.ધ.ધુ. આચાર્ય મહારાજશ્રી કૌશલેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજે ‘પર્વ’ના સમાપન પ્રસંગે જણાવ્યું કે આ પ્રસંગને સફળ બનાવવા માટેનો એવો સ્વયંસેવકોનો એક મોટો વર્ગ છે કે જેમણે દિવસ રાત એક કરીને

મહીનાઓ સુધી ૧૬-૧૮ કલાક રોજ કામ કર્યું છે અને જેઓ જાહેરમાં તો આવ્યા જ નથી. જેમણે સભામંડપ પણ જોયો નથી. વળી સૌથી મોટું યોગદાન અંદર-પડદા પાછળ (ગાદીવાળાં) છે. *Execution-leading by example*, તેમણે કહ્યું કે જેમણે ગાદીવાળાને પોતાના જાણ્યા હોય (તે બહેનો) ગાદીવાળાને મળજો, અને ભાઈઓ મને મળજો પણ આજે કોઈ પણ ભેટ મુક્તા નહિ.

તેમણે આપણ સૌને આ પ્રસંગ આનંદથી માણવાનું અને મર્યાદામાં રહીને મજા કરવાનું કહ્યું હતું. આપણી પાસે શું નથી ? ‘શીદને રહીએ કંગાલ ?.. તેવી ખુમારી હોવી જોઈએ. આ પ્રસંગે સૌનું રૂડું થવાના આશિર્વાદ આપી સાથે ભગવાનના થઈને રહેવાની સલાહ આપી હતી.’

૫. પૂ. તેજેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજે કહ્યું તે તેઓ શ્રી નરનારાયણ દેવના દર્શન દરરોજ નજીકથી કરે છે અને મૂર્તિના બદલાતા ભાવોના અનુભવ પણ થાય છે. કોઈ વાર બહુ આનંદમાં હોય, ઓછા આનંદમાં હોય, ક્યારેક વિચારમાં હોય. તે તેમનું પ્રત્યક્ષપણું છે. ભગવાન સ્વામિનારાયણનો આશ્રય એ સત્સંગીમાત્ર માટે બહુ જ જરૂરી છે. તેઓએ કહ્યું કે નરનારાયણ દેવના પગથીઆ ચઢીશું તેટલી આપણી ઉર્ધ્વગતિ છે. જો આપણે નહિ જઈએ તો નરનારાયણ દેવનો મહિમા ઓછો થતો નથી.

જ્યારે અતિવૃષ્ટિ થાય કે અનાવૃષ્ટિ થાય તોપણ સમુદ્રની સપાટી તેટલી ને તેટલી જ રહે છે. એમ નરનારાયણ દેવનો મહિમા ક્યારેય ઘટતો પણ નથી અને વધતો પણ નથી, પણ આપણો મહિમા વધી જાય છે. આ ‘પર્વ’ના ઉત્સવમાં આપણે નરનારાયણ દેવનો મહિમા વધારતા નથી પણ આપણે આપણો મહિમા વધારીએ છીએ.

આ ‘પર્વ’ ઉત્સવમાં ઘણા બધા હરિભક્તોએ નિઃસ્વાર્થ સેવા કરી છે. ઘણી બહેનોએ લીંપણની સેવા કરી છે, એજ સાચું ‘પર્વ’નું માહાત્મ્ય અને હાર્દ છે. આપણે ભાગ્યશાળી છીએ કે આ ઉત્સવમાં આપણે હયાત છીએ અને તેની દિવ્ય અનુભૂતિ આપણે કરી રહ્યા છીએ.

પૂ. લાલજી મહારાજ તથા પૂ. શ્રીરાજનો દિવસ રાત અથાગ પરિશ્રમ જોઈને પોતે કહ્યું કે હું પોતાને ભાગ્યશાળી માનું છું કે પોતાને આવી ગુણીયલ ત્રીજી પેઢી જોવા મળી છે. આ દિવ્ય સભાના સૌ સંત હરિભક્તો તેમને ખૂબ આશિર્વાદ આપે કે જેથી તેઓ નરનારાયણ દેવનો મહિમા ખૂબ સમજે અને તેમની ખૂબ સેવા કરે. આટલું કહેતાં તેઓ આંખમાં આંસુ સાથે ગળગળા થઈ ગયા હતા.

અંતે તેમણે પ્રાર્થના કરી કે જેમ શ્રીજી મહારાજે જગતમાંથી કોરોના કાઢ્યો તેમ જગતમાંથી વર્તમાન યુદ્ધ (રશીયા-યુક્રેન) રૂપી કલેશ પણ કાઢે.

‘પર્વ’ના સાતમા દિવસે એટલે કે ફાગણ સુદ ૩ ના રોજ કાળુપુર મંદિરમાં સવારે શ્રી નરનારાયણ દેવનો ૨૦૦ વર્ષ નિમિત્તે દિવ્ય અભિષેક યોજાયો. જગાની સંકડાશ અને ઉમટેલા માનવ મહેરામણને ધ્યાનમાં લઈને મોટા સ્ક્રીન ઉપર અભિષેકના દર્શન કરાવ્યા. નાના બાળકો, વૃદ્ધો મંદિરમાં ન આવે તથા મોટરગાડી વગેરે મોટાં વાહનો લઈને ન આવે એ ભલામણનો પણ પુરો અમલ થયો અને સૌએ *LIVE TV* માં દર્શનનો લાભ લીધો.

પછી ભવ્ય અન્નક્ષ્ટ્રના દર્શન થયાં. સમગ્ર ઉત્સવ દરમિયાન મંદિરને લાઇટીંગથી સુશોભિત કરવામાં આવ્યું.

આ અનુપમ મહોત્સવની અનોખી વિશિષ્ટતા એ હતી કે કોઈ પણ રીતે તેમાં ભાગ લેનારને તેની ભવ્યતા ઉપરાંત દિવ્યતાનો અભૂતપૂર્વ અનુભવ થયા કર્યો.

તેમના પ્રતિભાવોનો સારાંશ આ રીતે આપી શકાય :

We have seen

આપણે

(i) “magnificance” at many places ભવ્યતા ઘણે ઠેકાણે જોઈ છે.

(ii) Drops of Divinity at some places (દિવ્યતાના બિંદુઓ ક્યારેક કોઈ ઠેકાણે અનુભવ્યા છે)

But,

પણ

(iii) Rains of Divinity only at ‘PARVA’ Mahotsav.

“દિવ્યતાની વર્ષા”નો સતત અનુભવ માત્ર “પર્વ” મહોત્સવમાં થયો છે.

અનેક દિવ્ય ક્ષણો પૈકીના શ્રેષ્ઠ ક્ષણો :

(૧) જ્યારે પ.પૂ. તેજેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજ પ.પૂ. લાલજી મહારાજને ભેટયા ત્યારે અત્યંત ભાવવાહી બની “અશ્રુપૂર્ણ” બન્યા, ત્યારે સભામંડપમાં પણ અનેકની આંખો ભીની થઈ ત્યારે અને

(૨) પ. પૂ. તેજેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજશ્રીએ સત્સંગીઓને ભાવવાહી શૈલીમાં આશિર્વાદ પાઠવતાં ગળગળા થઈ ગયા ત્યારે.

આ સમગ્ર “પર્વ” મહોત્સવમાં આવેલા “બીન સત્સંગીઓ”નો પ્રતિભાવ પણ થોડાક શબ્દોમાં નીચે પ્રમાણે વર્ણવી શકાય :

There was a “Superb” Combination of (i) Oriental “Aura” (ii) Occidental facilities & Amenities and (iii) Modern Latest Technologies.

આ મહોત્સવમાં (૧) પૌર્વાત્ય “આભા” (૨) પાશ્ચાત્ય સુવિધાઓ અને (૩) આધુનિક ટેકનોલોજીનું “શ્રેષ્ઠ” “સંયોજન” અનુભવ્યું.

આપણે ભાવ્યશાળી છીએ કે આપણને એક સાથે ૩-૩ ધર્મકુળની પેઢીના દર્શન, પ્રેમ હુંફ મળે છે.

જે ધર્મકુળે ભગવાન સ્વામિનારાયણનું અપાર બળ મેળવી આવી દિવ્યતા અને ભવ્યતાનો અનુભવ કરાવ્યો છે, તેમને માટે નીચેના ઉદ્ગારો સરી પડે છે :

‘સ્થાન’ મેળવવું મુશ્કેલ નથી પણ “હૃદયમાં સ્થાન” મેળવવું મુશ્કેલ છે. પણ “હૃદય સમ્રાટ” બનવું એ અત્યંત કપરું ચઢાણ છે.

કોટિ કોટિ પ્રણામ હજો અમારા ત્રણેય “હૃદય સમ્રાટો”ના ચરણોમાં.

અંતમાં ‘સત્સંગ પ્રદીપ’ના માધ્યમથી એટલું સૂચન કરવાનું ચોક્કસ મન થાય છે કે તેઓનું ઋણ કદી કિંચિત્માત્ર પણ ચુકવી શકાય તેમ નથી. પરંતુ ઋણ-‘સ્વિકાર’ પણ માત્ર શબ્દોથી જ ન કરતાં મહોત્સવમાં ભાગ લેનારા આપણે સૌ યોગ્ય લાગે તો એટલું તો કરીએ કે ધર્મકુળ નિમિત્તે એક માળા કાયમી ધોરણે અથવા થોડા સમય માટે યા એક વાર પણ ફેરવી અનંત કોટિ બ્રહ્માંડના અધિપતિ ભગવાન સ્વામિનારાયણના ચરણ કમળોમાં પ્રાર્થના કરીએ કે “હે પ્રભુ ! અમારા ધર્મકુળ પરિવારનું દિર્ઘાયુ સાથે સુસ્વાસ્થ્ય હંમેશાં રાખજો જેથી તેમની રાહબરી નીચે આવા અનુપમ દિવ્ય મહોત્સવો ઉજવાતા જ રહે અને લાખો જીવોનું કલ્યાણ થાય.”

“ઋણ સ્વિકાર”ની કૃતજ્ઞતા વ્યક્ત કરવાનો આ શ્રેષ્ઠ માર્ગ છે.

-અશ્વિનભાઈ બાબુભાઈ શાહ-તંત્રી

વર્ષ : ૬ : અંક : ૧૧

૨૨-૩-૨૦૨૨

10

માર્ચ - ૨૦૨૨

સત્સંગ પ્રદીપ

સદાચારયુક્ત જીવન

-ઈશ્વરલાલ લાભશંકર પંડ્યા

નોંધ : આ લેખ અ. નિ. ઈશ્વરલાલ લા. પંડ્યાના લેખ સંગ્રહ “નિમિત્ત માત્ર”માંથી લેવામાં આવ્યો છે.

શ્રીસ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયનાં ચાર વિશિષ્ટ લક્ષણો પૈકી, પ્રત્યક્ષવાદ, એકેશ્વરવાદ અને પૂર્ણકામપણાની ભાવના, એ ત્રણ લક્ષણોનો આપણે આ પહેલાં વિચાર કર્યો છે. હવે આપણે ચોથા લક્ષણ, સદાચારયુક્ત જીવનનો સંક્ષેપમાં વિચાર કરીએ, સંપ્રદાયનાં આ વિશિષ્ટ લક્ષણનો વિચાર કરતાં ત્રણ બાબતોનું ચિત્ર નજર આગળ શરૂઆતમાં જ ઉપસ્થિત થાય છે. એક તો ભગવાન શ્રીસ્વામિનારાયણે એકાંતિક ધર્મની નવરચના કરીને મહાભાગવત સંપ્રદાયનું પ્રવર્તન કર્યું તે કાળની ભારતની સામાજિક અને ધાર્મિક સ્થિતિ; બીજું, સંપ્રદાયની પ્રવૃત્તિનું જુદા જુદા લેખકોએ કરેલું મૂલ્યાંકન અને ત્રીજું, હાલ પ્રવર્તતી સામાજિક અને ધાર્મિક દષ્ટિ અને વૃત્તિ. સદાચારનો તત્ત્વવિચાર કરીએ તે સાથે અને તે પહેલાં આ બાબતોનું અવલોકન કરવું યોગ્ય જણાય છે.

વિ. સં. ૧૮૩૭ (ઇ. સ. ૧૭૮૧)માં ભગવાન શ્રીસ્વામિનારાયણનો પ્રાદુર્ભાવ થયો અને વિ. સં. ૧૮૮૬ (ઇ.સ. ૧૮૩૦)માં એ અંતર્ધાન થયા. જો આપણે વિ. સં. ૧૮૩૭ પહેલાંનાં પચાસ અને પછીનાં પચાસ વર્ષ, એટલે સો વર્ષનો ભારતનો સામાજિક અને ધાર્મિક ઇતિહાસ વાંચીએ-વિચારીએ તો એનો પૂર્વાર્ધ, કુસંપ અને અનીતિવાળો અને કદરૂપો લાગે છે; જ્યારે ઉત્તરાર્ધ, ધર્મ, સદાચાર, નીતિ, જ્ઞાન અને ભક્તિમય જીવનના શુદ્ધ પ્રકાશથી ઊજળો, ઉન્નત, પ્રેરક અને આલ્હાદજનક લાગે છે. પૂર્વાર્ધમાં સમાજજીવન, માનવજીવન નામને લાયક ન કહેવાય એવું અસામાજિક અને અવનત બનેલું જણાય છે:

ત્યારે, બ્રાહ્મણો ઘણા હતા, પણ તેમાં સંપ, શમદમાદિ ગુણો ન હતા; ત્યારે, ક્ષત્રિયો ઘણા હતા, પણ તેમાં સંપ, ક્ષમા, શૌર્યાદિગુણો ન હતા; ત્યારે, વૈશ્યો ઘણા હતા, પણ તેમાં વણજવેપારની વિશુદ્ધિ અને પ્રમાણિકતા ન હતી, ત્યારે, સાધુઓ ઘણા હતા, પણ તેમાં સાધુતા ન હતી; ત્યારે ત્યાગીઓ ઘણા હતા, પણ તેમાં ત્યાગ ન હતો; ત્યારે, જ્ઞાનીઓ અને ભક્તો ઘણા હતા, પણ તેમાં જ્ઞાન અને ભક્તિની વિશુદ્ધિ અને વિશાળ પારદર્શકતાને બદલે, દંભ અને દુરાચારજ વધારે હતાં; ત્યારે, ધર્મો અને ધર્માચાર્યો ઘણા હતા, પણ તેમાં ધર્મ, નીતિ અને સદાચાર સિવાય બીજું બધું જ હતું; ત્યારે, અધર્મ, ધર્મનો અંચળો ઓઢ્યો હતો; જ્ઞાને, જ્ઞાનનો મુખવટો પહેર્યો હતો; બ્રહ્માચારે ભક્તિનો વેશ ધારણ કર્યો હતો; ત્યારે ધર્મ, જ્ઞાન, ભક્તિ અને વૈરાગ્યની પૂનિત ગંગાનાં જળ, મધપાન, માંસાહાર અને મૈથુન એ મકારરૂપી મઘરો, દ્રવ્ય, રસાસ્વાદ અને માનરૂપી કુટિલ કાયબાઓ અને સત્શાસ્ત્રોનાં સરળ સૂત્રોના મનગમતા અર્થો કરવારૂપી કાતિલ ખડકો અને ઝાડી ઝાંખરાંઓથી ઊભરાઈ રહ્યાં હતાં; ત્યારે, જ્ઞાન વાણીવિલાસમાં, ભક્તિ દૈહિક કામનાઓની તૃપ્તિમાં અને વૈરાગ્ય ભભૂતિ અને ભગવાં વસ્ત્રોમાં સમાઈ ગયો હતો; ત્યારે, મંત્રતંત્ર, વહેમ અને વશીકરણનાં વમળો, વ્યક્તિ અને સમાજની ચારેકોર ફરી વળેલાં હતાં; ત્યારે, સ્ત્રી બજારુ સોદાની વસ્તુ મનાતી હતી; શિક્ષણ માટે સ્થિર, સુયોજીત અને પ્રગતિકર કોઈ વ્યવસ્થા ન હતી; ત્યારે, એકબીજાથી પોતાને ઊંચી મનાવતી અને હંમેશાં એકમેક સાથે અથડામણમાં

આવ્યા કરતી અનેક મિથ્યાભિમાની શાખાપ્રશાખાઓમાં સમાજ વહેંચાઈ ગયો હતો; ત્યારે, સમાજને છિન્નભિન્ન કરવામાં રાચનારા અનેક પ્રત્યાઘાતી બળોના હાથમાં સમાજની નેતાગીરીનો દોર આવેલો હતો; ત્યારે, અસત્ય અને હિંસા, અધર્મ અને અનાચાર, ધર્મરાજ્યના સિંહાસન ઉપર સવાર થઈને બેઠાં હતાં; સમાજના અને ધર્મના જીવનમાં ત્યારે, કયાંય સંપ, સુખ કે શાંતિ દેખાતાં ન હતાં. ઉત્તરે બદરીકેદાર અને મુક્તિનાથ, પૂર્વમાં કામાક્ષીદેવી અને જગન્નાથપુરી, દક્ષિણમાં સેતુબંધ રામેશ્વર અને આદિકેશવ અને પશ્ચિમમાં ગુપ્તપ્રયાગ અને બેટદ્વારકાં, આ બધાં તીર્થધામો અને તેમની વચ્ચે આવેલાં બીજાં અનેક તીર્થસ્થાનોમાં, ભગવાન શ્રીસ્વામિનારાયણ જાતે કર્યા હતા અને આ બધું જાતે જોયું હતું. બુદ્ધિરૂપી મહામોઘું સાધનધન ધરાવતા માનવીએ, ત્યારે પોતાની જાત ઉપર, પોતાના જાતભાઈઓ ઉપર, સમાજ ઉપર અને ધર્મ ઉપર અમાનુષી અત્યાચારો આદરીને એની સુંદર મુખાકૃતિને એવી તો વિકૃત અને વિરૂપ બનાવી દીધી હતી કે, એ જોઈને, એમનું કરુણાપૂર્ણ હૃદય, દયા અને અનુકંપાથી ભરાઈ ગયું હતું. એમણે, એજ વખતે, વ્યક્તિ અને સમાજમાં વ્યાપી ગયેલા એ મહારોગને જડમૂળથી નાબૂદ કરવાનો ભીષ્મ નિર્ધાર કર્યો. એ નિર્ધારનું મહાક્રમ એટલે શ્રીસ્વામિનારાયણ સંપ્રદાય.

વિ. સં. ૧૮૩૭ પછીના પચાસ વર્ષનો ઉત્તરાર્ધ, ધર્મ, જ્ઞાન, વૈરાગ્ય અને ભક્તિ એ ચારેયના સામૂહિક શાંત પ્રકાશથી અતિ ઉજ્જવળ અને દેદીપ્યમાન બનેલો જણાય છે. રજપૂતો, મરાઠાઓ, મુસલમાનો અને અંગ્રેજોની મુત્સદીગીરી, ધાકધમકીઓ, પ્રલોભનો અને તોપ તરવારો, જે કાર્ય ન કરી શકી, તે ભગવાન શ્રીસ્વામિનારાયણના અલૌકિક વ્યક્તિત્વ અને અમીદષ્ટિએ અને એમના ત્યાગી અને ગૃહસ્થ આશ્રિતોની સદાચારયુક્ત જીવનરીતિએ અતિઅલ્પ સમયમાં સિદ્ધ કર્યું. તે વખતના વિષમ અને વિપરીત

સંજોગોનો એકલા હાથે સફળ અહિંસક સામનો કરીને, એમણે લાખો સ્ત્રીપુરુષોને, સન્માર્ગે વાળ્યાં અને પ્રત્યક્ષ પરબ્રહ્મના દઢ આશ્રિતો બનાવ્યા; ઇતિહાસમાં એ કાર્યનો જોટો જડે તેમ નથી. હિંદુ, જૈન, મુસ્લિમ ખોજા, પારસી વગેરે દરેક કોમ માટે, વિપ્રાદિ દ્વિજ, સ્ત્રી, સત્શૂદ્ર, અસત્શૂદ્ર, ઢેડ ભંગી, ચમાર વગેરે સર્વ જાતિના સર્વ પ્રકારના કલ્યાણ માટે, એમણે પોતાના સંપ્રદાયનાં અને મોક્ષનાં દ્વાર ખુલ્લાં મૂક્યાં; અને જોતજોતામાં તો સંપ્રદાયના આશ્રિતોની સંખ્યા એક બે હજાર ઉપરથી પાંચ લાખ ગૃહસ્થ કુટુંબો અને હજારો ઉપરાંત જ્ઞાન, ભક્તિ અને ત્યાગયુક્ત ધર્મના જ્યોતિર્ધર સંતમંડળો સુધી પહોંચી ગઈ. એમણે, વેદના નામે અને દેવદેવીઓની પ્રસન્નતા મેળવવાના બહાને યજ્ઞોમાં થતી જીવહિંસા બંધ કરાવી, એટલું જ નહિ પણ પોતે જાતે મહારુદ્ર, વિષ્ણુયાગ આદિ અહિંસક યજ્ઞો અને શ્રમયજ્ઞો કર્યા; એમણે મધમાંસયુક્ત વસ્તુ, યજ્ઞશેષ હોય યા કોઈ દેવદેવીનો પ્રસાદ હોય તો પણ તે ખાવો કે પીવો નહિ એવો તો આદેશ આપ્યોજ, પણ તે સાથેજ તેનો સ્વીકાર સરખોય ન કરવાનો અને એવા દેવદેવીને વંદન ન કરવાનો અતિ નિડર આદેશ પણ આપ્યો; એમણે આત્મજ્ઞાન અને આત્મનિષ્ઠાની આવશ્યકતાનો સ્વીકાર કર્યો, પણ તે સાથે જ તેની શુષ્કતા ટાળવા માટે તેને ધર્મ અને ભગવાનની ભક્તિનો પૂર્ણ રંગ પણ ચઢાવ્યો; એમણે ધર્મયુક્ત ભગવાનની ભક્તિને સર્વોચ્ચપદે સ્થાપી, પણ તે સાથે જ તેમાંથી દેહભાવનો કાંટો કાઢી નાખવા માટે તેને ધર્મ અને જ્ઞાનયુક્ત પણ બનાવી; એમણે “જીવન કર્મ છે” એ નીદ ગાજતો કર્યો, પણ તે સાથે જ કર્મ અનાસક્તિપૂર્વક અને પરમેશ્વર પ્રિત્યર્થે, સેવાભાવે કેવી રીતે કરવું એની અદ્ભુત રીત પણ શીખવી અને દાખવી; એમણે “પરબ્રહ્મ એકમેવાદ્વિતીય અને દિવ્ય સાકાર” છે અને “જ્ઞાનીભક્તે” તેમના સિવાય બીજાં કંઈજ ન જોવા-

સેવવાની દિવ્યદષ્ટિને કેળવવી જોઈએ, એવી જ્ઞાનદષ્ટિ ગ્રહણ કરાવી; પણ તે સાથે જ, “એ પરમેશ્વરજ અનેક જીવરૂપે થયા છે” અને જીવને “એવું જ્ઞાન સાંપડે એટલે મુક્તિની અવધિ આવી ગઈ”, એવી માન્યતાનો સ્પષ્ટ શબ્દોમાં અસ્વીકાર કર્યો ને કરાવ્યો; જીવ અને ઇશ્વરના સ્વરૂપના નિરૂપણ માટે શરીરશરીરી ભાવની એમણે સહર્ષ સચોટપણે સુપ્રતિષ્ઠા કરી અને તે સાથે જ એનું અર્થઘટન અને રજૂઆત તો પોતાની વિશિષ્ટ અને સ્વતંત્ર રીતે જ સરળતા અને સ્પષ્ટતાપૂર્વક વચનામૃતમાં કરી (વચનામૃત ગ.પ્ર.પ્ર. ૬૪ અને ગ.મ.પ્ર.૬૭); એમણે રસિક ભક્તિમાર્ગનો સમર્પણભાવ અને સેવારીતિ સત્કારી, પણ તે સાથે જ તેમાંથી દેહભાવ ગાળી નાખીને આત્મભાવ અને દિવ્યદષ્ટિથી સેવવાની આવશ્યકતા પણ એમણે અનિવાર્ય ઠરાવી; જીવ અને પરમેશ્વર વચ્ચેના અનાદિ અને સનાતન દાસત્વભાવનું એમણે સંપૂર્ણપણે પ્રતિપાદન કર્યું, પણ તે સાથે જ દ્વૈતદષ્ટિ અને વૃત્તિનો એમણે ત્યાગ કરાવ્યો; વેદ, વ્યાસસૂત્ર, શ્રીમદ્ભાગવત, શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતા, વિષ્ણુસહસ્રનામ, વિદુરનીતિ, વાસુદેવમાહાત્મ્ય અને યાજ્ઞવલ્ક્યસ્મૃતિ એ આઠ શાસ્ત્રોને પોતાનાં ઇષ્ટ એટલે પ્રિય સત્શાસ્ત્રો તરીકે એમણે માન્ય કર્યો; પણ તે સાથે જ એનાં જે વચનો, પ્રત્યક્ષ પરમાત્માની ધર્મયુક્ત ભક્તિનો મહિમા દાખવતાં હોય તેને જ સવિશેષ અને પ્રધાનપણે માનવાનો સ્પષ્ટ આદેશ પણ આપ્યો; એમણે ધર્મ, જ્ઞાન, વૈરાગ્ય અને ભક્તિ એ ચારે મહત્ત્વનાં અને ઉપયોગી છે એવો ઉપદેશ કર્યો, પણ તે સાથે જ એ ચારેયનો જેમાં સુંદર સમન્વય સાધ્યો હોય તેને જ એકાંતિક ધર્મ તરીકે ઓળખાવ્યો.

કેવળ વર્ણ અને આશ્રમના ધર્મોના પાલનથી કોઈનું આ પહેલાં કદી આત્મ્યંતિક કલ્યાણ થયું નથી અને આજે પણ થાય તેમ નથી, એવું એમણે સ્પષ્ટ જાહેર કર્યું; પણ તે સાથે જ જ્ઞાન, યોગ

અને ભક્તિની પરાકાષ્ટા પ્રાપ્ત થઈ હોય એવા જ્ઞાની યા યોગી ભક્તે પણ, જ્યાં સુધી દેહભાવ અને દેહભાન હોય અને દૈહિક ક્રિયાઓ જાતે કરવામાં આવતી હોય ત્યાં સુધી, એ ધર્મોનું પાલન અવશ્ય કરવું જોઈએ, એવી ચુસ્ત ને આવશ્યક પ્રણાલિકા પણ એમણે જ પ્રવર્તાવી. શાસ્ત્રો અને સત્પુરુષો ગમે તેમ કહેતા હોય, પણ જ્ઞાન, વૈરાગ્ય અને ભક્તિ, ધર્મ રસાયણથી રસાયેલાં જ હોવાં જોઈએ, એવો ઉદ્ઘોષ ધર્મ જગતમાં એમણે જ પહેલવહેલો કરી આચરણમાં મૂકાવ્યો. પ્રત્યક્ષ ભગવાનની આજ્ઞારૂપી ધર્મ પ્રમાણે અને કેવળ તેમની પ્રસન્નતા અર્થે જ જીવન જીવવું જોઈએ, એવો આગ્રહ એમણે સદા રાખ્યો છે અને એવું વર્તન એમણે સદા કર્યું કરાવ્યું છે. એમણે ત્યાગીઓને નિષ્કામી, નિઃસ્વાદી, નિર્લોભી, નિઃસ્નેહી અને નિર્માની બનાવ્યા, પણ તે સાથે જ તેમને પ્રત્યક્ષ ભગવાનના, માનવજાતના અને સંપ્રદાયના સેવકો અને ઉદ્ધારકો પણ બનાવ્યા. એમણે આશ્રિત માત્રને નિર્વ્યસની બનાવ્યા; એક યા બીજા રૂપે લેવાતાં અભક્ષ્ય ભોજન અને અપેય પીણાંનો એમણે તમામ આશ્રિતો પાસે સદંતર ત્યાગ કરાવ્યો. માર્ગમાં યા કોઈ સ્થળે, કોઈની ગમે તેટલી ભારે કિંમતની વસ્તુ પડી હોય તો તેનો સ્પર્શ સરખોય ન કરાવાનો અને ધણીયાતું પુષ્પ યા ફળ, ધણીની સ્પષ્ટ રજા મેળવ્યા સિવાય, ધર્મર્થે પણ ન લેવાનો ઉદાત્ત આદર્શ એમણે પોતાના આશ્રિતોને શીખવ્યો. એમણે આશ્રિતોને સત્ય, અહિંસા, અસ્તેય, અપરિગ્રહ અને આશ્રમધર્મનુસાર બ્રહ્મચર્યવ્રતના વ્રતધારી બનાવ્યા. આપઘાત કરવો, સતી થવું, છોકરી જન્મતાંજ તેને દૂધ પીતી કરવી, વગેરે કૃત્યોને ગુનો ગણવાના કાયદાઓ ભારતમાં પાછળથી મોડા થયા છે, પણ તે પહેલાંજ પુણ્ય કમાવવા યા સ્વર્ગ મેળવવાની લાલચથી પણ તીર્થમાં, અથવા કોઈ અયોગ્ય આચરણ થઈ જાય તો લોકનિંદાના ભયથી, યા પતિ પાછળ બળી મરવાથી પતિનો અને પોતાનો સ્વર્ગમાં નિવાસ થાય છે યા

બીજા જન્મમાં એકબીજાને પાછાં મેળવી શકાય છે, એવી ભ્રામક માન્યતાઓથી દોરાઈને, આપઘાત કરવો, સતી થવું અને છોકરીઓને જન્મતાંજ મારી નાખવાનો કુરિવાજ, એમણે સંપ્રદાયમાં સદંતર બંધ કરાવ્યો. કોઈ કર્મથી, શારીરિક, સામાજિક યા આર્થિક ઘણો લાભ થતો હોય, પણ જો તે કર્મ ધર્મવિરુદ્ધ એટલે ભગવદ્વાજાથી વિરુદ્ધ હોય તો તેવું કર્મ કદી ન કરવાનો આદેશ પણ પહેલવહેલો એમણે જ આપ્યો છે. જેને માત્ર વિષયોભોગના સાધન તરીકેજ માનવામાં આવતી હતી, જેને એક પ્રકારની મિલકત ગણાવામાં આવતી હતી અને જે હંમેશાં તાડનને પાત્ર ગણાતી હતી, એવી માનીનતાનો ઉચ્છેદ કરી, સ્ત્રી જાતિનો એમણે ઉદ્ધાર કર્યો અને સમાજમાં અને પુરુષ સમોવડું ઉચ્ચ સ્થાન આપ્યું. એમણે સ્ત્રી શિક્ષણને ખૂબ ઉત્તેજન આપ્યું, એટલું જ નહિ પણ અમંગળ ગણાતી વિધવાઓને સાંખ્યયોગીણીઓ બનાવી અને એમણે, માત્ર સ્ત્રીવર્ગ માટેજ હોય એવાં જુદાં મંદિરોની સ્થાપના કરી અને ત્યાં સ્ત્રી કથાકારો અને સ્ત્રી ઉપદેશકોની યોજના કરી. એમણે કોળી, કાઠી, વાઘરી, ભીલ, ભરવાડ વગેરે કોમો કે જેમનો વ્યવસાય ચોરી, લુંટકાટ અને ખૂન સિવાય બીજો કંઈજ ન હતો, જે પહેલી ગાળ અને પછી વાત કરવા ટેવાયેલા હતા અને જે જાતજાતનાં બૂરાં વ્યસનોમાં ગળાબૂડ ફસાયેલા હતા તેમને, તથા ઢેડ, ભંગી અને ચમારવર્ગના નીચલીન ગણાતા લોકોને પણ ઉત્તમ સદાચાર પાળતા કર્યા. લાખો માણસોને એમણે, પશુમાંથી માણસ, માણસમાંથી દેવ, દેવમાંથી દેવેશ્વર અને દેવેશ્વરમાંથી મુક્ત બનાવ્યા. મંત્રતંત્ર અને મૂઠ્યોટના અભિચાર પ્રયોગો અને મલિન દેવદેવીઓનો કોપ, જે સાચો સત્સંગી ભક્ત હોય છે તેને કંઈજ અસર કરી શકતો નથી, એ વાત ભારપૂર્વક સમજાવીને એમણે, આશ્રિતોને નિર્ભય બનાવ્યા. જે જ્ઞાની ભક્ત, યોગી કે વિરાગી હોય તેને સ્ત્રી, દ્રવ્ય, રસાસ્વાદ અને માનનો યોગ

બાધક નથી, એવી માન્યતા ખોટી અને આત્મઘાતક છે; એટલું જ નહિ પણ, એઓએ તો આ ચારેય તત્ત્વોથી દૂર અને સાવધ રહેવાની અતિ જરૂર છે, એવો ઘંટાનાદ ધર્મજગતમાં એમણે જ પહેલવહેલો ગાજતો કર્યો છે, સ્ત્રી-પુરુષનાં નિરનિરાળાં મંદિરો અને કથાસ્થાનોનો અને દીક્ષાનો પ્રબંધ પણ જગતમાં એમણે જ પહેલવહેલો કર્યો છે. સંપ્રદાયના આચાર્ય ગૃહસ્થાશ્રમી છે, છતાં સંપ્રદાયની શિષ્યાઓને દીક્ષા આપવાનું કામ તેમણે નહિ પણ તેમની પત્નીએજ કરવું અને આચાર્યે સમીપ સંબંધની ન હોય એવી કોઈપણ સ્ત્રી સાથે વાત સરખીય ન કરવી, એવો પ્રતિબંધ પણ ધર્મજગતમાં એમણેજ પહેલવહેલો અમલમાં મૂકાવ્યો છે. લાંબી વાત ટૂંકામાં કહીએ તો, એમણે, જ્ઞાન વૈરાગ્ય અને ભક્તિમાં વિપરીત દેશ, કાળ અને સંગના યોગથી પ્રવેશેલાં દૂષણોને દૂર કરી, એ દરેકને ઉન્નત અને ઉજળાં બનાવ્યાં અને દુરાચારી દુનિયાને સદાચારી બનાવી.

ભગવાન શ્રીસ્વામિનારાયણે ભારતની ખાસ કરીને ગુજરાત-કાઠિયાવાડ અને કચ્છના લોકજીવનની ત્યારે જે અદ્ભુત કાયાપલટ કરી, તેને તે વખતના અને તે પછીના કાળના જુદાજુદા રાજપુરુષો અને લેખકોએ જુદી જુદી દષ્ટિએ નિહાળી છે અને બિરદાવેલી છે: તે કાળના રાજપુરુષોમાં, ખેડાના કલેક્ટર વીલીયમ્સન, ભારતીય ખ્રિસ્તી મિશનના વડા રેવરંડ બિશપ હેબર, મુંબઈના ગવર્નર સર જહોન માલકમ અને ઇતિહાસવિદ્ વિદ્વાન લેખકો, હેનરી જર્ચર્લ બર્જસ અને સર મોનીયર વીલીયમ્સનનાં નામો ગણાવી શકાય. ભગવાન શ્રીસ્વામિનારાયણને બિશપ હેબર, નડિયાદ મુકામે ઇ. સં. ૧૮૩૦ના માર્ચ માસની ૨૬મી અને ગવર્નર સર જહોન માલકમ રાજકોટ મુકામે ઇ. સં. ૧૮૩૦ના ફેબ્રુઆરીની ૨૬મી તારીખે જાતે મળ્યા હતા. કલેક્ટર વીલીયમ્સનને, ભગવાન શ્રીસ્વામિનારાયણનું અવતરણ, બાઈબલમાં વર્ણવેલી ભૂમિકા તૈયાર કરવા

માટે થયું હોય, એમ લાગ્યું હતું. ખ્રિસ્તી ધર્મનો પ્રચાર કરવા નીકળેલા બિશપ હેબરને ભગવાન શ્રીસ્વામિનારાયણ જેવા પાંચ તેજસ્વી અને પ્રભાવશાળી પુરુષ જો ખ્રિસ્તીધર્મના પ્રચાર કાર્યમાં જોડાય તો, એ ધર્મનો ન ભૂતો ન ભવિષ્યતિ એવો વિસ્તાર વધે એમ લાગ્યું હતું. ગવર્નર માલકમે, ભગવાન શ્રીસ્વામિનારાયણે, વ્યક્તિ અને સમાજના જીવનને સન્માર્ગે વાળી, ભગવન્નિષ્ઠાના ઉન્નત શિખરે સ્થાપિત કરવાનું અશક્ય કામ શક્ય બનાવ્યો આનંદ અને આભાર નિખાલસ હૃદયે અને સ્પષ્ટ શબ્દોમાં વ્યક્ત કર્યો હતો. બર્જેસ અને સર મોનીયરને ભગવાન શ્રીસ્વામિનારાયણમાં હિંદુધર્મને તેના સંપૂર્ણ શુદ્ધ સ્વરૂપમાં પુનઃપ્રતિષ્ઠા કરનાર મહાન સુધારકનાં દર્શન થયાં હતાં. ન્યાયમૂર્તિ મહાદેવ ગોવિંદ રાનડેએ પણ એમને “હિંદુધર્મના છેલ્લા સુધારક” તરીકે ઓળખાવેલા છે; દુર્ગારામ મહેતાએ “હિંદુધર્મમાં શ્રીસ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયને સર્વશ્રેષ્ઠ” ગણાવેલો છે; વિજયરાય વૈદે, ભગવાન શ્રીસ્વામિનારાયણના જીવનકાર્યને ઇતિહાસમાં વિરલ, ક્રાંતિકારી અને અદ્વિતીય લેખ્યું છે; કનૈયાલાલ મુનશીએ, ભગવાન શ્રીસ્વામિનારાયણને “ગુજરાતના મહાન જ્યોતિર્ધર” તરીકે બિરદાવેલા છે; ચંદ્રશંકર શુક્લે, ભગવાન શ્રીસ્વામિનારાયણને “ધર્મની શુદ્ધ અને સાચી ભાવનાને મૂર્તિમંત બનાવી, ફેલાવનારાઓમાં અગ્રગણ્ય” તરીકે ઓળખાવેલા છે. કિશોરલાલ મશરૂવાળાએ, કબૂલ કર્યું છે કે, જો કે કેટલાય સમયથી શ્રીસ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયનું અભિમાન પોતે છોડી દીધેલું છે છતાં, એમાંથી પ્રાપ્ત થયેલા સંસ્કાર, આચાર અને વિચાર હજી છોડ્યા નથી; કારણ કે, એ સંપ્રદાયના ઉપદેશો અને ઉપદેશકોની પોતાના મન ઉપર ઊંડી અસર પડેલી છે; ચંદ્રકાન્ત મહેતાએ, ભગવાન શ્રીસ્વામિનારાયણની અધમઉદ્ધારક અને પતિતપાવન તરીકે પ્રશસ્તિ ગાયેલી છે; નાનાલાલ કવિએ કહ્યું છે, “શ્રીસ્વામિનારાયણ સંપ્રદાય આચાર સ્વચ્છતા,

આંતર સ્વચ્છતા, સર્વદેશીય અંતર્બહિર્ સ્વચ્છતાનો ધર્મમાર્ગ છે; એની ઊજળામણ જ અનોખી છે. શ્રીજીમહારાજે, ગુજરાતને (કાઠિયાવાડ અને કચ્છને પણ) સરયુ નીરથી ધોઈ, બ્રહ્મભીનો કીધો છે.” મહાત્મા ગાંધીજીએ કહ્યું છે, “હિંદુસ્તાનમાં ઘણા ધર્મો છે; પણ તેમાં સ્વામિનારાયણ ધર્મ પ્રશંસનીય રીતે શુદ્ધ અને આકર્ષક છે. મને આ ધર્મ વિષે ઘણું માન છે.”

દરેક માણસ પોતાનું આત્યંતિક હિત સાધી શકે અને આ જીવનમાંજ સાચું સુખ અને શાશ્વત શાંતિ અચૂક અનુભવી શકે, એ માટે જ ભગવાને એને બુદ્ધિ આપેલી છે. એ બુદ્ધિના સદુપયોગ અને સહારાથી કયું હિત ક્ષણિક છે અને કયું આત્યંતિક છે, કયું સુખ સાચું છે અને કયું ખોટું છે, કયી શાંતિ શાશ્વત છે અને કયી અજંપો ઉપજાવે તેવી છે, એનો નિર્ણય એ કરી શકે છે; એ બુદ્ધિના સદુપયોગ અને સહારાથી કયી ક્રિયા સાર છે અને કયી અસાર છે, કયી ક્રિયા ધર્મ્ય છે અને કયી અધર્મ્ય છે, કયી ક્રિયા શુભ અને સત્ છે અને કયી અશુભ અને અસત્ છે, એનો નિર્ણય એ કરી શકે છે. એનો નિર્ણય કરીને, જો એ સાર, શુભ, સત્ અને ધર્મ્ય ક્રિયાજ કરે; એટલુંજ નહિ, પણ અસાર, અશુભ, અસત્ અને અધર્મ્ય ક્રિયાનો સર્વથા ત્યાગ કરે તો, એ આ જન્મમાં જ, પોતાનું આત્યંતિક હિત, સુખ અને શાંતિ મેળવી શકે છે. પણ જો એનો દુરુપયોગ કરીને, અસાર, અશુભ, અસત્ અને અધર્મ્ય ક્રિયા કરે છે તો, સુખને બદલે દુઃખ અને શાંતિને બદલે અશાંતિ પામે છે અને પરિણામે, એનું આત્યંતિક અહિત થાય છે. માણસ, બુદ્ધિનો સદુપયોગ કરે છે કે દુરુપયોગ તેનો ખ્યાલ, જરા વિચાર કરવામાં આવે તો, તરતજ આવે તેમ છે. ધર્મ શબ્દના ગમે તેટલા અર્થ કરવામાં આવે, તેની ચર્ચા વિચારણામાં ઉતરવાનો કંઈ અર્થ નથી. વ્યક્તિ અને સમાજના

જીવનને ધારે, પોષે અને ઉન્નત કરે, એનું નામ ધર્મ, એ એનો વાચ્યાર્થ અને હેત્વાર્થ છે. એટલે જ શિક્ષાપત્રીમાં ધર્મની અનોખી વ્યાખ્યા કરતાં કહેવામાં આવ્યું છે, “શ્રુતિ અને સ્મૃતિમાં પ્રતિપાદન કરેલો સદાચાર એટલે ધર્મ.” સદાચાર, એ માનવજીવનનો પ્રાણ છે. શરીરમાં બધું જ હોય, પણ એકમાત્ર પ્રાણ નીકળી જાય છે ત્યારે, એ તરત જ વિકૃતિ પામે છે-ગંધાવા માંડે છે અને જોતજોતામાં કાં ભસ્મીભૂત થાય છે કાં ધૂળમાં મળી જાય છે; તેમ માનવજીવનમાંથી સદાચાર જાય છે, ત્યારે તે વિકૃત થાય છે, એટલે માણસમાંથી પશુ બને છે અને માણસના ધર્મો બાજુએ મૂકીને, પશુના ધર્મો આચરવાનું શરૂ કરે છે અને પરિણામે, વહેલો વિનાશ નોતરે છે. શાણા અને અનુભવી સત્પુરુષોએ તેથી જ કહ્યું છે, “ધર્મ એવ હતો હન્તિ, ધર્મો રક્ષતિ રક્ષિતઃ ।” સૌ કોઈએ, સંપ્રદાયના ત્યાગી અને ગૃહસ્થ આશ્રિતોએ તો વિશેષ કરીને, આ ધર્મજ્ઞાને જીવનસૂત્ર બનાવી, શ્રીજીમહારાજે આદેશેલ આચરણ અવશ્ય આચરવું ઘટે છે.

ભગવાન શ્રીકૃષ્ણે, કુરૂક્ષેત્રના યુદ્ધ મેદાન ઉપર અર્જુનને કર્મયોગ અને જ્ઞાનયોગના સિદ્ધાંતો જણાવીને, તે સર્વ સિદ્ધાંતો અને યોગોના સારરૂપ

“સર્વધર્માન્ પરિત્યજ્ય મામેકં શરણં વ્રજ ।

અહ ત્વાં સર્વપાપેભ્યો મોક્ષયિષ્યામિ મા શુચઃ ॥”

(શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતા અ. ૧૮ શ્લો. ૬૬)

આદેશ આપ્યો. તે આદેશ યથાર્થ સમજી, અર્જુનજી, ભગવદાજ્ઞાનુસાર, કર્મના અભિમાને રહિત થઈ,

ભગત્પ્રસન્નતા સારુ યુદ્ધ લડ્યા અને જીવનવ્યાપારમાં વિજયી નીવડ્યા, એ ઇતિહાસ સુવિદિત છે. એ સિદ્ધાંતો દરેક મનુષ્ય, પોતાના જન્મથી મરણ પર્યંત અને સવારથી રાત્રિએ સૂતા સુધી, જીવનવ્યવહારમાં, સિદ્ધ કરી શકે તેવા સદાચાર અને આવશ્યક જ્ઞાનના નિયમોવાળી, સરળ, સ્પષ્ટ, સ્વચ્છ, સચોટ, સાત્ત્વિક, શાંત અને સુરમ્ય શિક્ષાપત્રી સ્વયંલખી, શ્રીસ્વામિનારાયણ ભગવાને, અંતે સદા સફળ થનારી મંગલમય પ્રતિજ્ઞા કરી, “આ શિક્ષાપત્રી પ્રમાણે જે સ્ત્રી પુરુષ વર્તશે તે ધર્મ, અર્થ, કામ અને મોક્ષ એ ચારેય પુરુષાર્થની સિદ્ધિને નિશ્ચયજ પામશે.” (શિ. શ્લો. ૨૦૬). એ પરમાત્માએ આ શિક્ષાપત્રીમાં પોતે આપેલા મંગલકારી આદેશો વિષે, વળી સવિશેષ સ્પષ્ટતાપૂર્વક જણાવ્યું છે, “સર્વશાસ્ત્રનો સાર ખેંચીને આ શિક્ષાપત્રી અમે લખી છે, તે સર્વ મનુષ્યમાત્રને મનવાંચિત ફળની દેનારી છે” (શિ. શ્લો. ૨૦૪). ભિન્નભિન્ન મતવાળી શ્રુતિસ્મૃતિઓના અભ્યાસથી, વાંચક મુમુક્ષુઓનાં મન વિભ્રાંત થઈ જાય છે; તેથી જીવન-વ્યવહાર કેમ અને કેવી રીતે ચલાવવો તેનો નિર્ણય કરવાની મુશ્કેલીઓ નિવારવા અને જીવનની આંટીઘૂંટીઓમાં મનુષ્ય ઘેરાઈ જઈ દુઃખી ન થાય અને નિર્વિઘ્નપણે સર્વ પ્રકારના કલ્યાણના સચોટ ધોરીમાર્ગ ઉપર ચાલી, સર્વ પ્રકારનું કલ્યાણ સિદ્ધ કરી શકે તે સારુ, શ્રીસ્વામિનારાયણ ભગવાને સ્વયં શિક્ષાપત્રી લખીને આપી, સર્વ પ્રકારના સદાચારની સુદઢ પ્રતિષ્ઠા કરી, તે પ્રમાણે આચરણ કરવાનો સર્વને આદેશ આપ્યો છે. તો તદનુસાર સર્વ મનુષ્યે અને ભગવદાશ્રિતે પોતાનું જીવન જીવવું ઘટે છે.

મુમુક્ષુ જ્યારે ધ. ધૂ. આચાર્યશ્રી મહારાજ પાસે પંચવ્રતમાન એટલે દાડ, માટી, ચોરી, અવેરી અને વટણવું-વટણાવું-એ પાંચ બાબતોનો સંદર્ભ ત્યાગ કરવાનો નિયમ ધારણ કરે છે, ત્યારે તે સંપ્રદાયનો આશ્રિત બન્યો કહેવાય છે. જ્યારે તે કોઈ ત્યાગી કે ગૃહસ્થ હરિભક્ત પાસે નહિ, પણ સંપ્રદાયના ધ. ધૂ. આચાર્યશ્રી મહારાજ પાસેથી જ મંત્રદીક્ષા એટલે સામાન્ય દીક્ષા ગ્રહણ કરે છે ત્યારે તે આશ્રિત 'સત્સંગી' બન્યો કહેવાય છે. જ્યારે તે મંદિરમાં રોજ સાંજે દર્શન કરવા જાય છે, પછી એ દર્શન તે ખિસકોલીની રીતે કરે છે કે ધરમપુરનાં રાજમાતા કુશળકુંવરની રીતે કરે છે એ જુદો પ્રશ્ન છે; ભગવાનની મૂર્તિસામે ઊભા રહીને માળા ફેરવે છે, એ માળા તે ઉતાવળે લહરકે ફેરવે છે યા મણકે મણકે હરિનામનો સંપૂર્ણ મંત્ર બોલીને એકાગ્ર મને ફેરવે છે એ જુદો પ્રશ્ન છે; ઉચ્ચ સ્વરે ભગવાનની પ્રાર્થના કરે છે, તેમનાં ભજન કીર્તન ગાય છે, એ ભજનકીર્તન, મૂર્તિને નજર સામે ધારીને ગાય છે કે રાગ યા તાનપલટા ધ્યાનમાં રાખીને યા બીજા શ્રોતાઓ ઉપર કેવી અસર થાય છે તે ઝીણી આંખે જોતાં જોતાં ગાય છે એ જુદો પ્રશ્ન છે; સભામાં, જો થતી હોય તો, કથા સાંભળવા બેસે છે, કથાવાર્તાના શબ્દોને તે જીવનમાં ઉતારે છે કે એક કાને સાંભળીને બીજા કાને કાઢી નાંખે છે એ જુદો પ્રશ્ન છે; ત્યાગી-ગૃહસ્થ હરિભક્તોને મળે છે, તેમને ખોંખારીને જયશ્રી સ્વામિનારાયણ કહે છે અને ઘડીવાર તેમનો સમાગમ કરે છે, તે સમાગમમાં હરિકથા થાય છે કે ગ્રામકથા એ જુદો પ્રશ્ન છે; એકાદશી આદિક વ્રતોત્સવોમાં દેખીતી રીતે રસપૂર્વક ભાગે લે છે ત્યારે તે તે ૩૭ અને નિયમધારી સત્સંગી બન્યો કહેવાય છે.

જ્યારે તે દર વર્ષે ધર્માદાય અને નામવેરો આપે છે, એ ધર્માદાય રકમ તે પોતાની સાચી આવકના સાચા દશમા યા વીશમા અંશ જેટલી હોય છે કે માત્ર મતદારની યાદીમાં નામ આવે એટલીજ હોય છે અને નામવેરાની રકમ ઘરનાં નાનાં મોટાં બધાં માણસો માટે આપે છે કે નામ લખાવવા પૂરતાં એકાદ બે જણ માટે આપે છે એ જુદો પ્રશ્ન છે; ઠાકોરજીની વસ્ત્રાલંકાર અને થાળ ભેટ દ્વારા સેવા કરે છે; ત્યાગી

વર્ગની રસોઈ, વસ્ત્ર, દવા, પુસ્તકો વગેરે વડે સેવા કરે છે-એ સેવા, તે વસ્ત્ર, દવા, પુસ્તક વગેરે વસ્તુરૂપ કરે છે કે રોકડ દ્રવ્યરૂપે કરે છે એ જુદો પ્રશ્ન છે; મંદિરમાં કોઈ બાંધકામ માટે યા સંપ્રદાયના કોઈ કામ માટે સેવા કરે છે-એ સેવાના બદલામાં તે કંઈ મેળવે છે કે મેળવવાની ઇચ્છા અને હક્ક અનામત રાખે છે એ જુદો પ્રશ્ન છે, ત્યારે તે અગ્રગણ્ય - સત્સંગી બન્યો કહેવાય છે; જ્યારે તે સંપ્રદાયના વહીવટી વ્યવહારનાં કામો પ્રશ્નોને-ગૂંચવણભર્યા બનાવીને પછી તેનો ઉકેલ કરે છે યા કરાવે છે, સંપ્રદાયની નાનીમોટી બધી બાબતોના ઉકેલનો ભાર પોતાને માથે લઈને ફરે છે, એ બધાં કર્મોથી, સત્સંગના ભોગે લક્ષ્મી યા લક્ષ્મીના ભોગે સત્સંગ વધે છે કે ઘટે છે તે જુદો પ્રશ્ન છે, ત્યારે તે વ્યવહાર દક્ષ-સત્સંગી બન્યો કહેવાય છે; જ્યારે તે સંપ્રદાયનાં કે સંપ્રદાય બહારનાં શાસ્ત્રોનો આધાર લઈને યા આધાર લીધા સિવાય હરિનામ કથા સંસ્કૃત ભાષાનો ઓપ આપીને છટાદાર રીતે કરે છે, એ કથામાં સંપ્રદાયના સિદ્ધાંત અને પ્રણાલિકાનું સત્ત્વ જળવાય છે કે કેમ તે જુદો પ્રશ્ન છે-ત્યારે તે વિદ્વાન-સત્સંગી થયો કહેવાય છે અને જ્યારે સંપ્રદાયના સિદ્ધાંત કે પ્રણાલિકા અંગે યા તત્ત્વજ્ઞાનની કોઈ પણ બાબત અંગે કંઈ લખતો થાય છે, કે કાવ્ય છંદ વગેરે પ્રકારની રચના કરતો થાય છે, એ લખાણ કે કાવ્યમાં વ્યાકરણ, વિચાર, વાણી કે રજૂઆતનો દોષ છે કે કેમ યા ગાયનું ભેંસ તળે અને ભેંસનું ગાય તળે થાય છે કે કેમ એ જુદો પ્રશ્ન છે, ત્યારે તે લેખક કવિ-સત્સંગી થયો કહેવાય છે.

પણ શ્રીજીમહારાજ કહે છે કે ઉપર જણાવ્યું છે તે બધું કરવા છતાં એ કોઈને સંપૂર્ણ સત્સંગી ન કહેવાય. ત્યારે સ્વાભાવિક રીતે જ પ્રશ્ન થાય છે કે સંપૂર્ણ સત્સંગી કોને કહેવાય ? જે તત્ત્વ સત્ છે તે તો અછેદ અને નિત્યપૂર્ણ ગણાય છે. તેમાં પાસત્, અર્ધસત્, પોણુંસત્, પૂર્ણસત્ એવા વિભાગ સંભવી જ ન શકે. ગમે તે દષ્ટિએ, ગમે તે રીતે, ગમે તે વખતે જોઈએ- તપાસીએ તો પણ સત્ એ સદાય સત્ જ રહે છે. પણ એ સત્ તત્ત્વનો માણસ સંગ કરે છે,

ત્યારે એ સંગનું પ્રમાણ ઓછું વતું હોય છે. તે કારણે, એવી રીતે સંગ કરનારને પા સત્સંગી, અડધો સત્સંગી, પોણો સત્સંગી કહી શકાય ખરો. જેણે પરમાત્મા રૂપી પરમસત્ તત્ત્વનો પોતે સત્ તત્ત્વરૂપ થઈને યથાર્થ, પૂર્ણ અને અખંડ સંગ કર્યો હોય, જે એવી રીતે સંગ કરે છે તે જ સંપૂર્ણ સત્સંગી થઈ શકે છે.

લોચા પ્રકરણના પહેલા વચનામૃતમાં, શ્રીજીમહારાજે સંપૂર્ણ સત્સંગીનાં એકદશ લક્ષણોની વિગતો સમજાવેલી છે. એ વિગતોનો સાર નીચે પ્રમાણે છે :-

(૧) સ્થૂળ, સૂક્ષ્મ અને કારણ એ ત્રણ દેહનું, મુક્તિની પ્રાપ્તિ ન થાય એટલે કે ભાગવતી તનુની પ્રાપ્તિ ન થાય ત્યાં સુધી, નિત્ય અવલંબન કરવા છતાં એ ત્રણ દેહથી પોતે તદ્દન વિલક્ષણ, જુદો અને સ્વતંત્ર છે એવી અચળ આત્મનિષ્ઠા અખંડ પ્રવર્તવી એ સંપૂર્ણ સત્સંગીનું આઘ લક્ષણ છે.

(૨) પાંચ ઇન્દ્રિયો, પાંચ કર્મન્દ્રિયો, મન, બુદ્ધિ, ચિત્ત અને અહંકાર એ સાધનો દ્વારા, દેહ અને દેહના વિષય અને સંબંધી અંગે સતત ક્રિયા કરવા છતાં એ ક્રિયાઓથી પોતે સદા અસંગી એટલે નિર્લેપ છે એમ માનવું એ સંપૂર્ણ સત્સંગીનું બીજું લક્ષણ છે.

(૩) દૃઢ આત્મનિષ્ઠા કેળવાયેલી હોય, દૈહિક ક્રિયાઓથી પોતે સર્વથા અસંગી છે એવી માન્યતા દૃઢ થયેલી હોય, છતાં શિક્ષાપત્રીની આજ્ઞાઓ, પંચ વ્રતમાન અને સ્વધર્મના પાલનમાં લેશ માત્ર પણ કેર ન પડવા દેવો એ સંપૂર્ણ સત્સંગીનું ત્રીજું લક્ષણ છે.

(૪) મૂળ પ્રકૃતિ પુરુષથી પણ પર અક્ષર એટલે બ્રહ્મ એજ પોતાનું સ્વરૂપ છે એવું નિશ્ચિત સમજીને, એ સ્વરૂપે અખંડ વર્તવું એ સંપૂર્ણ સત્સંગીનું ચોથું લક્ષણ છે.

(૫) અને છતાં, પોતે પરાત્પર પરબ્રહ્મ પુરુષોત્તમ નારાયણનો દાસ છે, પરમાત્મા સ્વામિ છે અને પોતે સેવક છે, એવો ભાવ અંતરમાં અખંડ ધારીને પરમાત્માની સેવા-ઉપાસના કરવી એ સંપૂર્ણ સત્સંગીનું પાંચમું લક્ષણ છે.

(૬) શાસ્ત્રો જેને નેતિ નેતિ કહીને વર્ણવે છે તે પરાત્પર પુરુષોત્તમ નારાયણ સદા પ્રત્યક્ષ છે, એટલે પોતાની નજર સામે જ છે, એવો અટળ નિશ્ચય ધારવો અને એ પ્રત્યક્ષ પરમાત્મા, માણસ જેવા માણસ જણાય છે છતાં કર્તુમ્, અકર્તુમ્ અને અન્યથા કર્તુમ્ તથા સર્વ કર્મફળપ્રદાતા શક્તિ ધરાવતા સર્વ કર્તા હતાં છે

અને છતાં સર્વથી સદા નિર્લેપ છે એવો અનુભવાત્મક નિશ્ચય ધારવો એ સંપૂર્ણ સત્સંગીનું છઠું લક્ષણ છે.

(૭) અક્ષરધામ, બ્રહ્મધામ, ચિદાકાશ, ગોલોક, વૈકુંઠ વગેરે નામો પરમાત્માનાં જે ધામો ગણાય છે તે સર્વના, હું જેનો દાસ છું એવા પ્રત્યક્ષ પરમાત્મા જ, ધણી-ધારણ કરનાર-ધામી છે એવી દ્રઢ સમજણ હોવી એ સંપૂર્ણ સત્સંગીનું સાતમું લક્ષણ છે.

(૮) હું જેનો સેવક છું એ પ્રત્યક્ષ પરમાત્મા, સર્વથી પર જે અક્ષર તે અક્ષર રુપ-બ્રહ્મમય થયેલા અનંતકોટિ મુક્તોના, પણ સર્વતંત્ર સ્વતંત્ર અને સર્વ સમર્થ સ્વામી છે એવું પોતાની ઇન્દ્રિયો, અંતઃકરણ અને આત્મામાં અનુભવાત્મક જ્ઞાને હોવું એ સંપૂર્ણ સત્સંગીનું આઠમું લક્ષણ છે.

(૯) ધર્મદેવના વંશના જે પુરુષની સંપ્રદાયના આચાર્યપદે, શ્રીજીમહારાજે પોતે પ્રતિષ્ઠા કરેલી છે તે સિવાય બીજા કોઈ પાસેથી નહિ પણ તે આચાર્યશ્રી પાસેથી જ ભાગવતી દીક્ષા લઈને (વચનામૃત ગ-પ્ર-૧), એવા એ પ્રત્યક્ષ પરમાત્માની, ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે મહાત્મ્યજ્ઞાને યુક્ત, શ્રવણાદિક નવધા ભક્તિ સદાસર્વદા કરવી એ સંપૂર્ણ સત્સંગીનું નવમું લક્ષણ છે.

(૧૦) એવા એ પ્રત્યક્ષ પરમાત્માના સ્વરૂપની અચળ નિષ્ઠાના બળ સિવાય, બીજા કોઈ બળનો આશ્રય ન કરવો એ સંપૂર્ણ સત્સંગીનું દશમું લક્ષણ છે. અને

(૧૧) એવા એ પ્રત્યક્ષ પરમાત્માની દાસભાવે ભક્તિ કરનારાં ભગવદ્ ભક્તોનો જ સંગ કરવો અને તેમની જ સેવાચાકરી હંમેશાં કરવી એ સંપૂર્ણ સત્સંગીનું અગિયારમું લક્ષણ છે.

પોતે સંપૂર્ણ સત્સંગી છે કે કેમ તેની તપાસ સુઝા આશ્રિત સત્સંગીએ પોતે જ કરી લેવી ઘટે છે અથવા જે સંપૂર્ણ સત્સંગી હોય અને આપણા દોષો ટાળવા માટે પોતાના દોષ ટાળવા જેટલી જ ચીવટ અને કાળજી રાખતા હોય એવા કોઈ મહાજ્ઞાની ભક્ત દ્વારા કરાવવી ઘટે છે. પણ એક વાત, સૌ કોઈએ ખાસ ધ્યાનમાં રાખવી ઘટે છે અને તે એ કે સંપૂર્ણ સત્સંગી થયા સિવાય, બ્રહ્મમય દેહની પ્રાપ્તિ, અક્ષરધામની સિદ્ધિ અને શ્રી હરિની સેવારૂપી મુક્તિ, આ પહેલાં કોઈને સાંપડેલી નથી, આજે સાંપડતી નથી અને હવે પછી પણ સાંપડશે નહિ.

“સત્સંગ પ્રદીપ” ને ભેટ આપનારની શુભ નામાવલિ			
ક્રા. રકમ	નામ	ગામ	પ્રસંગ

૨૫૦-૦૦	નારાયણ નયનભાઈ ભટ્ટ	વડોદરા	જન્મદિન નિમિત્તે શ્રીજી પ્રસન્નતાર્થે
૧૦૦-૦૦	દિનેશચંદ્ર અંબાલાલ જોષી	વડોદરા	શ્રીજી પ્રસન્નતાર્થે

શ્રી સ્વામિનારાયણ સત્સંગ સેવા મંડળ, નડીઆદ

“સત્સંગ પ્રદીપ” માસિક

ધી રજીસ્ટ્રેશન ઓફ ન્યૂઝપેપર્સ રૂલ્સ અન્વયે માહિતી

ફોર્મ નંબર ૪ રૂલ્સ નં. ૮

પ્રકાશન સ્થળ : ગુરુકૃપા, ઝગડીઆ પોળ, નાગરવાડા, નડીઆદ-૩૮૭૦૦૧.

સામયિકતા : માસિક (ગુજરાતી ભાષા)

પ્રકાશન તારીખ : દર માસની બાવીસ તારીખ

રાષ્ટ્રીયતા : ભારતીય

પ્રકાશકનું નામ : અશ્વિનભાઈ બાબુભાઈ શાહ

ગુરુકૃપા, ઝગડીઆ પોળ, નાગરવાડા, નડીઆદ-૩૮૭૦૦૧.

મુદ્રણ સ્થળ : વાકળ પ્રિન્ટીંગ પ્રેસ, ભદ્રકાળી માતાની પોળ, રાવપુરા, વડોદરા.

હું અશ્વિનભાઈ બાબુભાઈ શાહ આથી જાહેર કરું છું કે ઉપર જણાવેલ

માહિતી મારી જાણ અને સમજ મુજબ સાચી છે.

તા. ૨૨-૦૩-૨૦૨૨

અશ્વિનભાઈ બાબુભાઈ શાહ

તંત્રી : પ્રકાશક

આજીવન લવાજમ :
દેશમાં રૂ. ૨૫૦-૦૦
છૂટક નકલ રૂ. ૫-૦૦

Registered with Registrar of News Papers for India Under No. GujGuj/2016/69394
Postal Regd. No. VDR (E)/355/2020-2022 Valid Upto 31-12-2022
Posted at RMS, Vadodara on 22nd of Every Month

સત્સંગ પ્રદીપ

મનને કબજામાં રાખી કામ લેવું

મનનો સ્વભાવ તો પાળેલા બળદિયા જેવો છે. રોજ ખેતરમાં બળદિયા રાખતા હોઈએ. તે બળદ ગાડે કે ગાડીએ જોડી ઘેરથી લઈ જઈએ તો ખેતર સુધી બરોબર ઉતાવળા જાય, પણ જ્યાં ખેતર આવ્યું કે ખેતર ભણી જ જતા રહે. પાછો હાંકનારો ગાડીથી હેઠે ઊતરી, થોડેક સુધી દોરી, પછી પાછા ચાલવા માંડે. તેમ મનનું પણ છે. કંઈક નવું કરવાનું આવે કે ગળિયા બળદ જેવું થઈ જવાય. વળી, પાછું મનને અભ્યાસથી દોરે તો ઠીક ચાલે. બધું અભ્યાસ વડે છે. ઊંટ તો ગાંગડતું પલાણવાનું હોય. તેમ મનનું છે. તે કહે તે ના કરવું, પણ ભગવાનનું બળ રાખી મનને જડ જેવું સમજી. આત્માની તેના ઉપર સત્તા છે એમ માની, તેની પાસેથી કામ લેવું. વળી, મનનો કદી વિશ્વાસ કરવો નહિ. તેના તરફ શંકાની નજરે જોવું.

-“સત્સંગ સુધા” માંથી

BOOK-POST

From :

Shree Swaminarayan Satsang Seva Mandal
Ashwinbhai Babubhai Shah,
“Gurukrupa”,
Zaghdia Pole, Nagarwada,
NADIAD-387001. (India)

To/પ.ભ.શ્રી

Owner : Shree Swaminarayan Satsang Seva Mandal. Publisher : Ashwinbhai Babubhai Shah
Printer : Bipinbhai Ratilal Patel and Printed at : Vakal Printery, No. 01-17-475-951-000-101 of Ward No-1
situated at Jogidas Vitthal's Pole, Raopura, Vadodara.
Published from : “Gurukrupa”, Zaghdia Pole, Nagarwada, Nadiad-387001 (India).
Editor : Ashwinbhai Babubhai Shah

વર્ષ : ૬ : અંક : ૧૧

૨૨-૩-૨૦૨૨

20

માર્ચ - ૨૦૨૨

સત્સંગ પ્રદીપ